

9. Civility Report 2015 The Peace Worldwide Organization [Електронний ресурс]. Режим доступу до звіту: <http://reports.peaceworldwide.org/civility-report-2015/>;

10. Fromm E. Disobedience as Psychological and Moral Problem [Текст]: Morality and the Law. Ed. by Baird R. and Rosenbaum S. Buffalo, N.Y., 1988. P.93-99.

11. Gene Sharp «The politics of Nonviolent action» Albert Einstein Institution [Електронний ресурс]. Режим доступу до книги: <http://www.aeinstein.org/nonviolentaction/198-methods-of-nonviolent-action/>

Булда О. А. *Идея гражданского сопротивления в истории и теории политической науки*

В статье проанализированы истоки и этапы развития гражданского сопротивления в теории и истории политической науки. Раскрыты исторические и практические особенности возникновения и развития гражданского сопротивления в различные исторические периоды. Приведены примеры первых проявлений гражданского сопротивления в литературных произведениях и практических аспектах жизни известных философов и политологов. Отмечена важность дальнейшего развития гражданского сопротивления как уникальной возможности защиты прав человека и развития демократического, социального и независимого государства в современном мире.

Ключевые слова: Гражданское неповиновение, гражданское сопротивление, гражданская ответственность, теория и история политической науки, а не насильницы методы борьбы, мирный сопротивление, протестные компании, восстановление справедливости, достоинство, истоки, развитие, акции гражданского протеста, национально-освободительное движение, законы, государство, демократия, мировая революция.

Bulda O. *The idea of civil resistance in the history and theory of political science.*

The article analyzes the origins and stages of development of civil resistance in the theory and history of political science. Discovered the historical and practical features of the emergence and development of civil resistance in different historical periods. Made an examples of the first manifestations of civil resistance in literature and practical aspects in lives of famous philosophers and political scientists. The importance of the further development of civil resistance as a unique opportunity to protect human rights and the development of a democratic, social, independent state in the modern world.

Keywords: civil disobedience, civil resistance, civil liability, the theory and history of political science, not nasilnitsy methods of struggle, peaceful resistance, protest the company, justice, dignity, the origins, development, acts of civil protest, the national liberation movement, the laws of the state, democracy, the world revolution.

УДК 328.181

Голка В. Є.

ПОЛІТИЧНИЙ КРАУДСОРСИНГ: ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКОСТІ

Аналізується політичний краудсорсинг як технологія соціально-політичного діалогу. Вивчаються причини, які актуалізують використання «колективного розуму» у політиці. Досліджується зарубіжний досвід застосування краудсорсингу. Визначаються чинники, від яких залежить успішність краудсорсингових проєктів у політиці.

Ключові слова: політичний краудсорсинг, громадськість, інформаційно-комунікаційні технології.

В останні роки відбувається пошук нових дієвих технологій для взаємодії з громадськістю на усіх рівнях – від глобального до локального. Як наголошує К. Левіна, «сьогодні від моделі *co-operation* ми переходимо до моделі *co-creation*. На передній план

виходить обмін ідеями та поглядами для досягнення найкращого результату» [3, с. 36]. Провідним трендом стає активізація соціально-політичного дискурсу шляхом його віртуалізації та використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій.

Значимість вивчення можливості застосування краудсорсингу у політиці полягає у невідповідності зростанні ролі громадськості в політиці, а відтак – необхідності з'ясування сучасних механізмів організації, активізації спільноти у її залученні до політичних процесів. Нашим дослідницьким завданням є наукова концептуалізація сутності політичного краудсорсингу, його типологізація, аналіз зарубіжної практики застосування цього механізму у громадсько-політичному вимірі задля аргументації доцільності імплементації його у простір вітчизняної політики.

Сьогодні краудсорсинг дедалі частіше використовується як новітній метод залучення громадськості у політичні процеси. Він стає об'єктом наукових розвідок, які «крокують у ногу» з процесом становлення практики краудсорсингу. Зокрема, виділимо книгу дослідниці Т. Аїтамурто «Краудсорсинг для демократії: нова ера у прийнятті політичних рішень» [6], де зроблено одну із перших у політичній науці спроб дослідити практику застосування та результативність політичного краудсорсингу. При вивченні політичного краудфандингу ми також опиралися на напрацювання, представлені у дослідженнях К. Левіної, О. Курочкина, І. Мірошніченка, П. Фельдмана, Дж. Хау та ін., а також на зарубіжну практику. Перші кроки у вивченні цієї новітньої громадсько-політичної практики робить і вітчизняна політична наука (А. Голембіовська, В. Пальчевська, С. Федонюк, О. Чальцева та ін.).

Краудсорсинг є одним із форматів взаємодопомоги людей. **Краудсорсинг** – це залучення людських можливостей для спільного вирішення певних проблем чи втілення проєктів. Якщо завдяки краудфандингу спільними зусиллями збирають кошти, то в краудсорсингу спільними зусиллями виконують конкретну роботу – це може бути як фізична допомога, так і щось безособове. Краудсорсинг уможливорює втілення запланованої ідеї силами звичайних людей – волонтерів і просто небайдужих.

Краудсорсинг означає: 1) «використання колективного розуму і праці добровольців для різних корисних цілей, зокрема і комерційних» [1, с. 39]; 2) «передачу організацією певних функцій невизначеному колу осіб без укладання трудової угоди на основі публічної оферти» [5]; 3) «процес передачі завдань значній, часто анонімній, кількості індивідів «людському натовпу» (Інтернет співтовариству) та залучення їхніх активів, ресурсів, знань або досвіду» [10, с. 8]; 4) «отримання ідей, відгуків для прийняття рішень щодо розвитку діяльності корпорації» [8, с. 4]. Глумачний словник «Merriam-Webster» визначає краудсорсинг як «метод отримання необхідних послуг, ідей чи інформації шляхом звернення до великої кількості різноманітних груп, найчастіше за допомогою мережі Інтернет» [7]. Таким чином, краудсорсинг – це спільна інтелектуальна робота великої кількості незнайомих між собою людей над спільним завданням у мережевому середовищі [3, с. 36].

І. Мірошніченко виділяє три види краудсорсингової діяльності в суспільно-політичній сфері: 1) створення краудсорсингових ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій; 2) законотворчий краудсорсинг; 3) вікі-співпраця органів влади та громадянського суспільства [4, с. 33].

Краудсорсинг можна розглядати як новий формат соціально-політичного діалогу. Його основні особливості: 1) відсутність оплати (зрідка – мінімальна винагорода) за виконуваних функцій; 2) значна кількість добровольців-виконавців у проєкті; 3) використання віртуальних мереж, які уможливають оптимізацію витрат на пошук, збір та обробку інформації, а також дозволяють роздробити роботу на низку складових, що об'єднують єдине ціле, уподібнюючись мозаїці. Безумовно, краудсорсинг не був би можливим без Інтернету – саме через мережу люди можуть координувати свої дії, обговорювати шляхи вирішення проблем і об'єднуватися в спільноти на засадах добровільності. Інтернет використовується користувачами для створення інструментів, здатних коректувати урядову політику. Наприклад, «Арабська весна» підштовхнула багатьох активістів та й пересічних користувачів Мережі використовувати насамперед Twitter і Facebook для планування акцій

протесту та розповсюдження революційних закликів проти правлячих кіл Єгипту, Ємена, Лівії.

В Україні краудсорсинг лише починає укорінюватися. Є приклади цікавих проектів силами спільноти (наприклад, громадська акція з прибирання своїх міст, яка відбувається кожного року навесні «Зробимо Україну чистою»). Менше є українській практиці є проявів саме політичного краудсорсингу, але такий досвід стрімко набувається. Наприклад: 1) ElectUA – проект моніторингу порушень під час парламентських виборів-2012 як аполітична ініціатива для привернення уваги громадськості до прозорості волевиявлення. Проект був спрямований на залучення добровольців до фіксації порушень під час парламентських виборів і візуалізації отриманих даних на віртуальній мапі; 2) «Канцелярська сотня» як волонтерський проект, який виник під час подій на Майдані взимку 2014 р. і відновлював документи, які намагався знищити повалений режим; згодом почали відновлюватися та оприлюднюватися документи олігархів-утікачів.

Причини, з огляду на які краудсорсинг доречно застосовувати в політиці:

1) генерація великої кількості нових ідей (краудсорсинг забезпечує значно більшу кількість інсайтів, отриманих від пересічних користувачів Інтернету. Отримання більшої кількості нових ідей дозволяє сподіватися на більше вдалих пропозицій);

2) відібрані ідеї будуть більш тісно пов'язані з співтовариством послідовників (персональні ідеї будуть корисні цільовій аудиторії, оскільки саме вона згенерувала дані пропозиції);

3) відкрита методологія створює прозору та демократичну систему (користувачі можуть бачити, звідки беруться ті чи інші ідеї, що сприяє підвищенню рівня їх залученості й створює додаткову підтримку політики, яка проводиться).

Політичний краудсорсинг корисний і технологічно виправданий у багатьох громадсько-політичних вимірах – від конструювання Основного закону держави до реалізації локальних проектів. Це засвідчує ще незначний, але поступово накопичуваний світовою практикою досвід застосування такої практики відкритого співробітництва.

Охарактеризуємо кілька успішних краудсорсингових кампаній у політиці.

1. Ісландія, 2012 р. Ця країна цікава для дослідження досвіду застосування краудсорсингу в політичній практиці щонайменше з двох причин: 1) це єдина держава, в якому технологія краудсорсингу вже успішно застосована до розробки конституцій; 2) краудсорсинг став одним із методів виходу з політичної кризи, що стала наслідком найтяжчого економічного спаду в країні у 2008 р. [2, с. 80].

2. Фінляндія, 2012 р. Запущена краудсорсингова платформа Open Ministry, призначена для створення громадськістю нових законопроектів. Якщо запропонований громадянином законопроект збирає понад 50 тисяч підписів, він виноситься на парламентське голосування.

3. США. Поки що громадяни не публікують власних законопроектів, однак можуть спілкуватися з політиками за допомогою ресурсу PopVox, на якому законопроекти, запропоновані в Конгресі, розміщуються на окремих сторінках, надаючи виборцям можливість залишати свої відгуки. Цей ресурс допомагає налагодити спілкування між політиками та їхніми виборцями.

Сучасні політики намагаються знайти нові способи взаємодії з потенційними виборцями та громадськістю в цілому. Основними напрямками, в яких застосування краудсорсингу виправдане для привернення уваги та просування політичних кампаній:

1. *Створення політичного профілю.* Приклади: 1) Президент США Б. Обама працював із Artworks при створенні краудсорсингових постерів, присвячених збільшенню робочих місць; постери трьох фіналістів конкурсу були підписані главою держави, оформлені для продажу для збору коштів на подальшого просування проекту; 2) кандидат у депутати австралійського парламенту 2013 року К. Радд працював із краудсорсинговою платформою DesignCrowd, щоб створити дизайн передвиборчого слогана та фірмової футболки; він відібрав переможця серед більше чотирьохсот варіантів і використав обрану ідею для своєї кампанії.

2. *Надання влади народу.* Приклади: 1) ще у «докраудсорсингову еру» перший австралійський прем'єр Е. Бартон у 1901 році зініціював міжнародний конкурс зі створення ескізу австралійського державного прапора; конкурс отримав понад 30 тисяч пропозицій; 2) у 2010 році уряд Індії за допомогою краудсорсингу створював дизайн нової індійської рупії. Було запропоновано понад 8 тисяч варіантів дизайну від учасників з усіх куточків країни; проект привернув глобальну увагу, а рупія стала упізнаваним у світі символом.

3. *Допомога населенню в регіонах кризи.* Приклади: 1) у ПАР діяв краудсорсинговий сайт Agang South Africa, щоб допомогти відновити країну, яка отримала у 1994 році незалежність; мета – посили вплив громадськості на результати виборів; 2) сьогодні низка проектів (наприклад, проекти організації Італійська коаліція за громадянські права та свободи (Cild) та Chicas Ponderosas), що спрямовані на пошук шляхів допомоги тим 19 млн осіб, які лише за 2014 рік стали біженцями через війни чи переслідування) і кількість яких різко зросла у 2015 році (сирійці, іракці та еритрейці та ін.).

4. *Розробка законопроектів.* Прикладами є уже згадуваний досвід Фінляндії та Ірландії. Ісландія стала прикладом застосування політичного краудсорсингу для розробки проекту конституції. Його втілення проходило певні кроки: 1) Конституційний комітет Ісландії оприлюднив об'ємний звіт (700 стор.) про стан конституційного законодавства в країні та перспективи його вдосконалення; 2) загальних виборах були обрані 25 членів Конституційної асамблеї (безпартійних представників різних регіонів Ісландії) – спеціального органу, створеного для розробки та вдосконалення проекту нової конституції країни [9]; 3) щотижня члени Конституційної асамблеї розміщували на спеціальному Інтернет-порталі нові законодавчі пропозиції, які поступали від громадян, використовуючи Facebook, Twitter, YouTube та ін.; усі засідання асамблеї також транслювалися в Інтернеті і були відкриті для онлайн участі громадян [2, с. 80].

Із краудсорсинговими проектами виступають структури різних рівнів – від глобальних, до локальних. Так, ООН у 2015 р. реалізовувала проект «Beyond 2015» – глобальну ініціативу, покликану залучити молодь до вирішення соціальних проблем та інформувати світових політичних лідерів про те, що має стати їх пріоритетами. Краудсорсингова модель дозволила молоді з понад 80 країн поділитися своїми ідеями, обговорити життєво важливі проблеми і можливі шляхи їх розв'язання. За три місяці краудсорсинговий проект зібрав понад 1 тис. унікальних ідей і отримав понад 27 тис. відгуків і коментарів; Інтернет-спільнота, яку охопив цей проект, налічує понад 16 млн осіб із усього світу.

За допомогою краудсорсингу в багатьох містах світу реалізуються проекти під умовною назвою «розумне місто» (англ. *Smart City*), а для обговорення результатів регулярно проводиться Генеральна Асамблея Всесвітньої організації електронних урядів міст та місцевої влади. Сьогодні мова вже йде не просто про розширення спектра електронних послуг, а про об'єднання їх у систему «розумного міста», яка організовує управління завдячуючи ініціативам громадськості, генеруванні нею ідей, тобто краудсорсингу. Краудсорсинг дозволяє активно просувати політику відкритого муніципального управління, через різноманітні портали, на яких акумулюються пропозиції громадськості. У «розумному місті» кожен зацікавлений житель стає не лише споживачем послуг, але й учасником прийняття рішень щодо покращення якості життя. Просто наявність сучасних електронних сервісів не забезпечує залучення громадськості до розв'язання проблем; натомість цілеспрямовані практики краудсорсингу спрямовані колективно генерування ідей.

Успішність реалізації краудсорсингових проектів у політиці залежить від низки чинників, зокрема:

– *наскільки чітко визначена кінцева мета та спланований покроковий перебіг руху до неї.* Краудсорсинговий проект повинен чітко декларувати свою мету, спосіб її досягнення і роль учасників проекту. Необхідна чітка орієнтація на громадян як основних учасників проекту. На старті реалізації проекту важливо розуміти, що буде результатом: ідеї, знання або досвід;

– *якість комунікації після запуску проекту*. Адже краудсорсинг не відбувається автоматично, як тільки запущений у Мережу, а інформацію про політичний проект необхідно поширювати усеможливими каналами. Політичний краудсорсинг не завжди привертає увагу, потрібна терплячість та наполегливість у зацікавленні та залученні учасників;

– *простота технологічного рішення* краудсорсингового проекту, що зробить його доступним для пересічних користувачів (нескладний інтерфейс);

– *подальше постійне управління проектом*: модерування дискусій, відповіді на запитання тощо. А окрім цього й специфічні додаткові завдання, як-от: видалення образливих коментарів, «відбивання» тролінг-атак; це все є невід’ємними характеристиками Інтернет-спілкування на політичні теми);

– *правильне визначення тривалості проекту*, адже краудсорсинг – не перманентний проект з просування певного політичного завдання. Якщо про проект відомо, що долучитися до нього можна лишень у окреслений час (наприклад, кілька тижнів), то це стимулює людей долучитися. Втім, можуть бути й триваліші проекти – наприклад кількомісячний збір підписів під петицією. Якщо проект тривалий у часі, необхідне періодичне оприлюднення проміжних результатів проекту;

– *регулярне проведення* для підтримки проекту *офлайн-заходів*. Саме такий формат спілкування допомагає розповсюдити інформацію про проект, є нагодою для учасників зустрітися з організаторами;

– *постійний аналіз і моніторинг проекту* упродовж його реалізації, а також аналіз результатів після завершення. Результати аналізу, які засвідчать результативність краудсорсингової кампанії неодмінно потрібно опублікувати онлайн для ознайомлення усіма учасниками та зацікавленою громадськістю;

Безумовно, на шляху до усталеності практики політичного краудсорсингу (як і політичного краудфандингу) є низка перешкод:

– *цифрова ізоляваність* доволі значної кількості дорослого населення як політичних акторів. Хоч кількість тих, хто інтегрується в Мережу постійно зростає, у організації краудсорсингових проектів доцільно додати такі можливості участі у проекті, які не вимагають обов’язкового користування Інтернетом, тобто офлайн-заходи;

– *краудсорсинг не є еквівалентом демократії*, думка учасників якогось політичного крауд-проекту не є, як правило, думкою більшості. Але краудсорсинг можна сприймати як частину демократії, наприклад, використовуючи метод опитування. Важливість краудсорсингу для громадян полягає у тому, що він стає новим інструментом громадсько-політичного активізму та лобювання громадсько-політичних інтересів суспільства;

– *краудсорсинг не замінює думки експертів*. Утім, залежно від теми думка громадськості може як бути прирівняна до експертного висновку, так і бути другорядною;

– *політичний краудсорсинг потребує технічних і людських ресурсів*. Проте не для усіх краудсорсингових проектів завше необхідні нові технічні рішення, позаяк є багато програмного забезпечення і безоплатних інструментів на взірць Twitter чи Facebook;

– *проблема залучення учасників*. Зазвичай громадяни дізнаються про краудсорсинг і долучаються до нього не несподівано. Оскільки політичний краудсорсинг є новим і незнайомим для більшості процесом, то потрібно особливу увагу приділяти роботі зі спільнотою та популяризації можливостей краудсорсингу;

– *політичний краудсорсинг стоїть перед складним завданням*: як інтегрувати думки людей у фінальне рішення – чи то пропозиція законопроекту, чи то стратегія розвитку країни (регіону, міста). Є небезпека, що краудсорсинг стане лише інструментом політиків для привернення до себе уваги. Тобто, краудсорсинг може перестати відповідати своєму значенню, а мотивація людей долучатися до таких проектів у майбутньому знизиться.

Особливе значення технологія краудсорсингу має для формування активного політичного співтовариства та забезпечення прозорості процесу прийняття політичних рішень. Краудсорсинг дозволяє не тільки досягти високого ступеня участі громадян у

розробці певних проектів, а й сформуванню почуття національної єдності. Вільна участь громадян у процесі розробки та прийняття політичних рішень дозволяє уникнути тиску зацікавлених груп, що користуються, як правило, привілейованим становищем у законотворчому процесі.

Застосування технологій краудсорсингу в суспільно-політичній сфері – загальносвітовий технологічний тренд, що підвищує прозорість державних органів, залучення населення в процес політичної комунікації та роботи над соціально значущими завданнями, здатними реально поліпшити якість життя громадян. Із одного боку, технологія краудсорсингу є інструментом, який володіє потенціалом формування відповідальної та активної громадянської позиції. Із іншого боку – це система, яка дозволяє проводити відкриту інформаційну політику, бути готовим до адекватного та оперативного сприйняття та прогнозування суспільних настроїв. [3, с. 41]. Наше дослідження можливостей політичного краудсорсингу довело: соціальні мережі уже змінили спосіб спілкування громадськості та влади, і новітні технології можуть допомогти у реалізації справді демократичного підходу до реалізації політики на усіх її рівнях.

Поки що краудсорсинг залишається новим та доволі незвичним інструментом, але має потенціал стати нормою випрацювання політичних ідей на усіх рівнях, особливо на регіональному. Громадяни хочуть впливати на політику і значна їх частина готові використовувати для цього цифрові інструменти. Політичний краудсорсинг створює нові можливості громадянського активізму у політиці; це по-справжньому революційний спосіб досягнути мети – побудови спільноти, у якій кожен може бути почутий.

Використана література:

1. Долгин А. Манифест новой экономики. Вторая невидимая рука рынка [Текст] / А. Долгин. – М. : «АСТ», 2010. – 256 с.
2. Курочкин А. В. Краудсорсинг как новый метод политического управления в условиях сетевого общества [Текст] / А. В. Курочкин // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2013. – № 9-1 (35). – С. 78-81.
3. Левина Е. А. Применение технологий краудсорсинга в социально-политическом диалоге [Текст] / Е. А. Левина // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. – 2012. – № 5 (25). – Т. 5. – С. 36-41.
4. Мирошниченко И. В. Модернизационный потенциал краудсорсинга в современной публичной политике [Текст] / И. В. Мирошниченко // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. – 2011. – № 6. – С. 31-39.
5. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jnsm.com.ua/cgi-in/u/book/sis.pl?Article=10223&action>. – Назва з екрана.
6. Aitamurto T. Crowdsourcing for Democracy: A New Era in Policy Making. – Publication of the Committee for the Future | 1/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_1+2012.pdf.
7. Belleflamme P. Crowdfunding: tapping the right crowd [Текст] / P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher // Journal of Business Venturing. – 2013. – July. – Pp.1-45.
8. Definition of Crowdsourcing [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriamwebster.com/dictionary/crowdsourcing>. – Назва з екрана.
9. Gylfason T. Constitutions: Financial Crisis Can Lead to Change [Текст] // Challenge. – 2012. – № 55 (5). – Pp. 106-122.
10. Hemer J. A snapshot on crowdfunding [Текст] / J. Hemer // The Open Access Publication Server of the ZBW. – 2011. – Pp.1-39.

Голка В. Е. Политический краудсорсинг: технология использования потенциала общественности

Анализируется политический краудсорсинг как технология социально-политического диалога. Изучаются причины, которые актуализируют использование «коллективного разума» в политике. Исследуется зарубежный опыт применения краудсорсинга. Определяются факторы, от которых зависит успешность краудсорсинговых проектов в политике.

Ключевые слова: политический краудсорсинг, общественность, информационно-коммуникационные технологии.

Golka V. *Political crowdsourcing: the technology of using the potential of the public*

Analyzes political crowdsourcing as a technology of social and political dialogue. We study the reasons that actualize the use of «collective intelligence» in politics. We study the international experience of the application of crowdsourcing. The factors that determine the success of projects of crowdsourcing in politics.

Keywords: political crowdsourcing, the public, information and communication technologies.

УДК 324

Додонов Д. Р.

РАЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА АБСЕНТЕЇЗМУ ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ПРОЯВУ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

В статті розглядаються різні підходи до визначення поняття абсентеїзм. Надається ретроспективний аналіз історії дослідження цієї форми політичної поведінки. Наводяться різні приклади абсентеїзму в українських реаліях з останнього виборчого процесу. Висувається та доводиться гіпотеза наявності переважно свідомої форми абсентеїзму.

Ключові слова: політична поведінка, абсентеїзм, аполітична поведінка, політичний процес.

У сучасному світі демократичний політичний режим важко уявити без активного залучення громадян до управління загальнодержавними та місцевими справами, без широкомасштабної політичної участі у найрізноманітніших формах. Вибори є однією з ознак демократичності країни і відіграють неабияку роль у політичному житті суспільства. Участь громадян у виборчому процесі є важливим індикатором легітимності влади. Інститут демократичних виборів існує в світі вже досить давно, проте рівень явки на виборчі дільниці в багатьох країнах з кожним роком знижується. Світова та вітчизняна виборча практика демонструють тенденцію до поширення ігнорування виборів, що досить негативно впливає на демократичні процеси.

Особисте право кожного громадянина приймати участь у виборчому процесі має наслідки, як для нього самого, так і для всієї країни в цілому. Раціональне розподілення свого часу або ж фізична неможливість проголосувати має два рівня наслідків: перший безпосередньо стосується індивіда, а другий – всіх громадян країни. Так, задоволення поточних тимчасових потреб може мати ірраціональний характер, порівнюючи з неотриманими результатами через систематичне невідвідування виборчої дільниці.

З психологічної точки зору, аполітичність виникає здебільшого через задоволення або незадоволення діями влади. Формально це зовсім протилежні позиції, але викликають однакову модель поведінки – абсентеїзм.

Світова практика покарання за ухилення від виборів має різні приклади: адміністративні штрафи, ув'язнення, позбавлення можливості займати адміністративні посади протягом певного часу та ін.

Формування активної громадянської позиції та вірної політичної поведінки відбувається виключно через ЗМІ. При чому це процес, здебільшого, пропаганди та агітації, а ніяк не об'єктивного інформування населення. Це призводить до трансформації сприйняття інформації населенням, зменшення рівня критичного мислення та створення власної віртуальної реальності, що в свою чергу суттєво впливає на політичну поведінку.